

ИВАН ВАЗОВ - “Под игото”- революционното израстване на народа

Цялото Вазово творчество е посветено на България. В живота му не съществува нищо друго, на което така пълно да отдава всичките си мисли и чувства. Той смята за свой свещен дълг да живее с всяка болка и победа на Родината, да бъде нейна съвест. Свидетел на борбите на народа ни за свобода и национално признание, бурната предосвободенска епоха героизма и революционната си романтика, оставя завинаги дълбоки следи в съзнанието на Вазов. Самият той участва в подготовката на Априлското въстание. Темата за бунтовния април 1876 година се превръща за него в непресъхващ извор на вдъхновение. Към тази епоха Вазов се връща неведнъж в спомените си, за да и посвети най-хубавите си творби- повестта “Немили-недраги”, безсмъртната “Епопея на забравените” и романа “Под игото”.

Вазов създава “Под игото” в Одеса, в годините, когато живее там- прокуден от родината си. Нерадостните Вазови мисли, изпълнени с болка и тъга, са отправени към най-скъпата на сърцето му земя- България.

“Под игото” е ярка картина на последните робски години. С него авторът си поставя за цел да покаже България както на българите, така и на света. В центъра на романа стоят големите конфликти на епохата, пречипени през призмата на всекидневния бит. В романа се разкрива народният дух, съхранен в обичаи и нрави, извисен в героичен подвиг и саможертва. Изображението на битата е една от основните линии в “Под игото”. Чрез богатството на битовите картини авторът достига до същността на епохата, духовните и революционните пориви на българина.

Описанието на вечерята у бай Марко, вълнува със своята простота и непосредственост. Вазов растворя пред читателя портите на тази българска къща, за да го въведе в мирната идилгия на българското патриархално семейство.

Лозницата, бухналите чимшири, студеният чучур на двора придават топлина и уют на българския дом. Ново е националното самочувствие на чорбаджи Марко. С думите: “Мале, стига си плашила с тия турци децата!”, чорбаджи Марко разкрива своя дух и насъбиращата се у българина непокорност. Изразената ненавист срещу потисниците е здравата основа, върху която ще се гради революционната сила. Народът трябва да

свикне с мисълта за борбата, да измие позора на робството и от мирен стопанин, от рая да се превърне в бунтовник. Но това не е толкова лесно. Векове наред той е живял истински само зад високите дувари на своя дом.

Първата важна роля на бай Марко - това е спасяването на Кралича. Постъпката на бай Марко не е обикновена проява на гостоприемство и уважение към стар приятел, а е първият израз на пробудено национално съзнание. Тези първи стъпки са наивни, но прелестни. В тях се долавя будният дух на епохата.

Неслучайно авторът посвещава на театралното представление цяла глава в романа, обрисувал го е ярко, с удоволствие и лек хумор.

Магията на театъра опиянява. Напрежението расте. И когато настроението достига своята кулминация, неочаквано за всички гръмва: “Пламни, пламни ти в нас любов гореща, противо турци да стоим насреща!”. Поемат я възторжено всички без дори да се замислят, че пеят бунтовна песен в присъствието на турския бей. За това съвсем естествено и уверено на годишния изпит Събка заявява: “От гръцко робство избави българите цар Асан, а от турско ще ги избави цар Александър от Русия”. Съкровената надежда изречена на глас.

“Ганковото кафене” - този “народен парламент” е мястото, където се обсъждат важни пилитически събития. В центъра на разговорите винаги стои въпроса - кой ще освободи БГ. Това е периодът, в който българинът не живее само с ограничения свят на своя дом, а се вълнува от проблемите на своето време и е готов да участва в разрешаването им. В малкото селце се долавя полъхът на големите събития, любовните песни се преплитат с хайдушки, покрай веселия смях се промъква мисълта за борба. Авторът рисува дори и камата на Петър Овчаров с огнения надпис: “Свобода или смърт”. Тези думи младия момък приема като закон на времето, строг закон, който той ще изпълни като истински българин. Революционният устрем, подемот на народната съпротива намират ярка изява във всяка стр. на творбата. Вазов не акцентува в-у революционната организация, а я разкрива чрез резултатите, доловени в настроенията на героите.

Бойчо обикаля села и градове, убеден в порасналото съзнание на БГйците, дякон Викентий посяга към зелената кесия, кротките средногорци правят черешови топове.

Вазов вижда как БГто отърсва от себе си последните останки от страха и примирението и се възправя в цял ръст с нова морална сила. Заедно с пролетта в природата, идва пролетта в историята на един народ . предстоящото въстание се превръща в всеобща тайна, навред кипи трескава подготовка. Бяла Черква, близките села, цялата равнина приличат на вулкан. Дори Заманов- професионалният турски шпионин, е завладян от това необикновено опиянение. Най-колоритното описание на този процес Вазов описва така:

“И в няколко дена, тайно и полека,

народът порасте с няколко века”

Всяка честна душа работи за народното дело. Дори в дома на чорбаджи Йордан, най-верният султански човек, челядта се готви за въстанието. Благоразумният и трезв бай Марко този път само се прекръства и благославя: “...лудите, лудите, те да са живи...”. С тези картини Вазов красноречиво показва размаха, гигантския скок в революционното израстване на народа. Силата на това израстване най-ярко се изявява в дните на въстанието. След възторжените мигове в Клисурска ивица идва трагизмът на погрома. Краткотрайно е ликуването от допира до свободата. Непоносимо тежка е мисълта за разбитите надежди.

За писателя личност и народ са неразделни. Сливайки се в едно цяло чрез всички свои герои, той изгражда колективен портрет на БГ народ, прекланя се пред моралната му сила и красота. Най-ярък е прекрасният образ на Бойчо Огнянов. Обрисован с любов и романтика, Краличът е носител на най-хубавите нравствени черти на БГто. В цялата творбата властно доминира не с присъствието си , а със своите действия, с романтичното си обаяние и с властта си над душите на хората. Неговият характер е чудно съчетание на твърдост и нежност, на гореща любов и безгранична омраза, на смелост и беззаветна преданост към делото. Фантастичната му влюбеност в Родината, готовността му за саможертва поражда всички. След убийството на двамата турски разбойници, той изрича за пръв път голямата идея на своя живот: "Ние убихме двама, а такива зверове са хиляди и хиляди". Чрез неговия образ Вазов показва величието и героизма, безкористността, безпримерния героизъм на истинските борци за свобода. Само веднъж го видяхме отчаян и слаб: “...Загина, загина БГ”- плаче той с глас, плаче горчиво и безутешно над пепелищата на Клисурска ивица, над народното нещастие. На своите идеи остава верен до героичния край на живота си. Бойчо защитава своята революционна и национална чест, показва как умира истинският българин.

Пълнокръвно и с любов е изграден образът на д-р Соколов. Той е весел и безгрижен, не чак толкова възискателен към себе си, но всеотдаен революционер. Също като Огнянов неговата смърт е достойна и величава.

Пленителен и обаятелен образът на Рада Госпожина. Тази нежна девойка, унижавана и обиждана от чуждите хора, крие в себе си изключителна морална сила. Бедното плахо сираче, свързвайки се с Огнянов, отдава живота си без колебание на великото дело. С много любов извежда знамето на въстанието. Тя е тази, която дава сили на Бойчо в борбата. Приема спокойно смъртта от ръката на любимия си, за да не попадне в ръцете на турците, за да остане завинаги БГ. Друг образ, който разкрива израстването и огромната сила на народа, е на бай Марко. Той е честен патриот, но въпреки това трудно поема по пътя на въстанието. Чувството за род и дом се бори у него с жаждата за свобода. Той разумно предупреждава: "...Мислете пет пъти, преди да сторите нещо..". в тези думи сякаш е събрана мъдростта на няколко поколения българи. Но всенародното движение го увлича и той се заема за делото с много преданост и готовност за саможертва.

Много са обрисуваните от Вазов герои. Някои от тях са централни фигури в действието, други само се мяркат, за да изчезнат, сякаш забравени от автора. Но всеки герой има своето място в общата картина на революционния подем, става частица от българския дух и сила. Чрез тях Вазов утвърждава моралната сила на народа. Основното в тези хора е готовността за подвиг и саможертва, готовност да надживеят личните си чувства в името на голямата правда. Със смъртта на героите и последвалите драматични сцени заглъхва и последното ехо на Априлското въстание. Но споменът за дните на великото опиянение, на революционното и морално израстване на народа остава жив по страниците на "Под игото". Затова Вазовата творба е превърната в част то историята на БГ народ. Това е роман, с който са израснали поколения българи, защото "Под игото" е книга на един цял народ - малка, но неразделна частица от името българин.